

Kasım 2000 ve Şubat 2001 Ekonomik Krizlerinin Dış Ticarete Etkileri*

Semra AYDOĞDU BAĞCI¹
Aksaray Üniversitesi

Öz

Bu çalışmada, Kasım 2000 ve Şubat 2001 ekonomik krizlerinin nedenleri araştırıldı ve bu krizlerin dış ticaret sektörüne olan etkileri analiz edildi. Kasım 2000 ve Şubat 2001 ekonomik krizlerinin nedenleri içsel ve dışsal olarak ikiye ayrılmıştır. Dışsal nedenler Asya ve Rusya krizleri iken, içsel nedenler IMF ile Yapılan 17. Stand-by-Anlaşması, siyasi istikrarsızlık, bankacılık sektörünün krizlere olumsuz etkisi ve sermaye kaçışları gibi etkilere sahiptir. Pearson korelasyon katsayısı, iki sürekli değişkenin arasındaki doğrusal ilişkinin derecesinin ölçümünde kullanılır. Pearson korelasyon katsayısı yardımıyla yurtdışı satışlarının net satışlara oranlarının yıllara göre değişimi analiz edilmiştir. 1998-2003 yılları arasında Borsa İstanbul'a kayıtlı imalat sektöründe çalışan 108 firmanın ve 1998-2002 yılları arasında Borsa İstanbul'a kayıtlı imalat sektöründe çalışan 161 firmanın mali tablolarından alınan yurtdışı satış oranları arasındaki ilişki, Pearson korelasyon katsayısı ile hesaplanmıştır. Analizin sonucunda kriz dönemi olan 2000 ve 2001 yılları arasında satış oranlarının bir önceki yıllara göre azalarak arttığı tespit edilmiştir. 2002 yılından itibaren yurtdışı satış oranları artmaya başlamıştır.

Anahtar Kelimeler:

Kasım 2000 ve Şubat 2001 Ekonomik Krizleri, Yurtdışı Satış Oranları, Pearson Korelasyon Katsayısı

Effects of the Economic Crises of November 2000 and February 2001 on Foreign Trade

Abstract

In this study, we searched the reason of economic crises at 2000 November and 2001 February. Effects of the crisis on foreign trade were analysed. The reason of the crisis are divided into internal and external factors. External factors are capital mobility, Asian and Russian financial crisis, whereas internal factors are the factors as the 17. Stand by agreement with IMF, political instability, negative effect of the banking sector on the crises and capital flights. The Pearson's correlation coefficient is used, in order to measure the degree of the linear relationship between two continuous variable. The variation by years of the relation of the overseas sales to the net sales is analysed with the Pearson's correlation coefficient. Correlation of the overseas sales rates which were taken from financial statement of 108 firms between 1998 and 2003 years and financial statement of 161 firms between 1998 and 2002 which are registered in İstanbul stock market and active on the manufacturing sector, is calculated with Pearson correlation coefficient. As a result of analysis we determined that according to last year overseas sales rates are decreasingly growing at the crisis term between 2000 and 2001 years. Overseas sales rate starts to increase after 2002.

Keywords:

The Economic Crises of November 2000 and February 2001, The Overseas Sales Rates, Pearson Correlation Coefficient

* Bu çalışma 2014-2015 Güz Döneminde yapılan Doktora Seminer ödevinden üretilmiştir.

¹ Arş. Gör., Aksaray Üniversitesi Şereflikoçhisar Uygulamalı Teknoloji ve İşletmecilik Yüksekokulu, Uluslararası Ticaret ve Lojistik Yönetimi Bölümü, semraaydogdu@aksaray.edu.tr

Finansal piyasaların küreselleşmesi, uluslararası sermaye hareketliliğinde büyük bir artışa neden olmuştur. Sermaye hareketliliği gelişmekte olan ülkelerin yurtdışından gelen sermaye yardımıyla büyümeleri için önem kazanmıştır. Ancak yurtdışından gelen sermayenin kısa vadeli olması, bu ülkeleri krize sürüklemiştir.

Bu çalışmada krizlerin nedenlerini, kriz sonrası alınan önlemleri incelemek için literatürden yararlanılacaktır. Bunun yanında Borsa İstanbul'a kayıtlı imalat sektöründe çalışan firmaların 1998-2002 ve 1998-2003 dönemlerine ait gelir tablolarından yararlanılacak ve yurt dışı satışlarının net satışlarına oranı alınacak ve bu oranların yıllara göre karşılaştırması yapılacaktır. Bu çalışmada SPSS Programı kullanılarak Pearson korelasyon katsayısı yardımıyla yurtdışı satışlarının net satışlara oranlarının yıllara göre değişimi analiz edilecektir.

Pearson Korelasyon Katsayısı, iki sürekli değişkenin doğrusal ilişkisinin derecesinin ölçümünde kullanılır. Bu katsayı ile iki değişken arasında anlamlı bir ilişkinin olup olmadığını ölçülür.

Çalışmada Borsa İstanbul'a kayıtlı imalat sektöründe çalışan 108 firmanın 12 aylık gelir tablolarından yararlanılmıştır. 2003 yılında konsolide hesap tutmaya başlayan 53 firmanın 2003'e ait verileri bulunmamaktadır. Bu nedenden dolayı 1998-2003 döneminde yapacağımız analize 53 firmaya dahil etmeyeceğiz. 1998-2002 yılları arasında ise Borsa İstanbul'a kayıtlı toplam 161 adet imalat firması için korelasyon analizi yapılacaktır. Firmaların 1998-2002 ve 1998-2003 dönemlerine ait yurtdışı satışlarının net satışlarına oranlarının yıllara göre korelasyonu alınacaktır. Böylece imalat sektörlerinde çalışan firmaların kriz öncesi, kriz ve kriz sonrası dönem için değişimleri incelenecektir.

Birinci bölümde krizlere neden olan dışsal ve içsel faktörlerin neler olduğu literatüre dayandırılarak açıklanacaktır. İkinci bölümde krizlerin dış ticarete olan etkilerini bulmak için Borsa İstanbul'a kayıtlı finans-dışı sektörlerin gelir tablolarından alınan verilerin sektörlere göre ve genel olarak analizi yapılacaktır. Sonuç bölümünde ise, yapılan analizlerin

sonuçları değerlendirilecek ve krizin dış ticareti etkileyip etkilemediği üzerine sonuçlar ortaya konulacaktır.

2000-2001 Ekonomik Krizleri ve Nedenleri

Kasım 2000 ve Şubat 2001 krizlerine neden olan dışsal ve içsel faktörler yer almaktadır.

2000-2001 Ekonomik Krizlerinin Dışsal Nedenleri:

Asya ve Rusya Krizleri

Siyasi ve ekonomik açıdan istikrarlı ve risk primleri düşük olan gelişmiş ülkeler faiz oranlarını artırınca, Türkiye gibi risk primi yüksek gelişmemiş ülkelere para kaçıması olmaktadır

Güneydoğu Asya ülkelerinde kriz, Tayland'ın Temmuz 1997 yılında para birimini %40 oranında devalüe etmesiyle başlamıştır (Karluk, Tonus ve Çatalbaş, 1999:2) ABD doları karşısında Güneydoğu Asya ülkelerinin para birimlerinin %60 değer kaybı, bu ülkelerin piyasalarda rekabet gücünü Türkiye'ye karşı arttırmıştır. Rusya boyutundan olaya bakıldığında ise, 1992'den 1997'e Türkiye'nin toplam ihracatında yaklaşık % 8 oranında yer alan ve bavul ticaretinde de önemli bir yere sahip olan Rusya'ya ticaretimiz, 1998'de Rusya'da yaşanan kriz dolayısıyla darbeye uğradı. Rusya'dan gelecek olan potansiyel turist girişleri de hemen hemen yarıya düştü (Kazgan, 2008: 232-233).

2000-2001 Ekonomik Krizlerinin İçsel Nedenleri:

IMF ile Yapılan 17. Stand-by- Anlaşması'nın Etkisi

Reel faiz oranlarındaki yüksek seyir ve kamu finansman dengesinin bozulması ile birlikte devletin borç stoklarının artması ve enflasyonun da artış göstermesi ve ekonomik bunalıma çözüm bulmak amacıyla9 Aralık 1999'da IMF'ye sunulan niyet mektubu ile başlayan Stand-by Anlaşması1 Ocak 2000 yılında3 yıllık bir "Enflasyonu Düşürme Programı"

adlı bir programla uygulanmaya konulmuştur. Bu programın amacı; 3. yılın sonunda enflasyonu tek haneli rakamlara düşürmek, reel faiz oranlarını indirmek, ekonomiyi canlandırmak ve ekonominin kaynaklarının daha verimli kullanılmasını sağlamaktır. Programın unsurları da; sıkı maliye politikaları, enflasyon hedefiyle uyumlu gelirler politikası ve düşük enflasyon hedefini temel alan para ve kur politikalarıydı (TCMB, 2001: 31). Bu programı esas amacı, 1999 yılında GSMH'nin % 2,8'ini oluşturan kamu harcamalarının deprem harcamaları hariç, GSMH'nin %3,7'sine yükseltmek ve kamunun faiz yükünü düşürmektir. Bu amacın gerçekleşmesi için, 26 Kasım 1999'da onaylanan vergi paketinin, depremden dolayı devreye girecek olan ek vergilerin ve Eylül 1999'da yasalaşan sosyal güvenlik reformunun yanısıra personel ve cari harcamalarda kısıtlamalar yapılacaktır. Bunlara ek olarak dış borç iç borç yerine ikame edilecek ve kapsamlı bir özelleştirme programı yapılarak bu amaca hizmet edilecektir (Yay, Gürkan Yay ve Yılmaz, 2001: 43). Bu program kapsamında 2000 yılı sonunda TEFE enflasyon oranının % 20, TÜFE enflasyon oranının ise % 25 olarak hedeflendi. 1,5 yıllık süre için de 1 ABD doları ve 0,77 Euro'dan oluşan kur sepetinin Türk Lirası karşısındaki değişimi önceden ilan edildi. Daha sonra belirli yöntemlerle bant sistemine geçileceği ve son aşamada da serbest dalgalı kur rejiminin uygulanacağı açıklandı. Merkez Bankasının para tabanı için yaptığı yeni düzenlemede net iç varlıkların ilan edilen bant içinde kalması ve para tabanının net dış varlıklardaki değişime bağlı olarak değişmesi kabul edildi. Faizlerin belirlenmesinde faiz politikası özerkliğinden vazgeçiliyordu ve faiz politikası sermaye giriş çıkışlarına bağlı olarak piyasalara bırakılıyordu. Bu programın uygulamaya konulmasıyla birlikte başlangıçta makro düzeyde iyileşmeler görüldü (Celasun, 2002: 14,15). Döviz kurunun sabitlenmesi sadece bankacılık sektöründe değil, aynı zamanda tüm toplumda dövizle borçlanmayı tetiklemiştir. Bunun yanında reel döviz kuru çok fazla değerlenmiştir ve tasarruflar aleyhine tüketim artmıştır ve ithalatta çok büyük bir artış gerçekleşmiştir. Bu da cari açık sorununu arttırmıştır. Cari açık sorunun artmasında, euronun dolar karşısında değer kaybetmesiyle birlikte Avrupa Birliği ülkelerinden yapılan ithalatın (başta

otomobil) artmasının ve petrol fiyatlarının 1999'dan beri üç kattan fazla artışı büyük rol oynamıştır (Yay, Gürkan Yay ve Yılmaz, 2001: 47,55).

2000 yılında iç borçlanma faizi %32-36 olurken, IMF onayıyla kamu bankalarına olan cari piyasa faizinin önce 35 sonra 26 puan arttırılarak % 58-71 çıkarılması, kamu açıklarının finanse edilmesi sorununu erteledi ve iç borç stoklarının arttırdı (Ongun, 2001: 4).

Siyasi İstikrarsızlık

1999 seçimlerinin arkasından kurulan üçlü koalisyon hükümeti, Enflasyonu Düşürme Programının yasal ve uygulamaya dönük işleyişi sürecinde itiraz ve engellemelerle karşılaşmıştır. Özellikle kamu bankalarının ve kurumların özelleştirilmesinde bu tür sorunlarla karşı karşıya kalınmıştır. Buna ek olarak bu tür zor bir program resmi bir kanaldan halka duyurulmamış, halkın desteği alınmamış ve gerekli kesimlerle müzakere edilmemiştir (Yay, Gürkan Yay, Yılmaz, 2001: 54-55). Koalisyon hükümeti kendi içinde devamlı tartışmalı olup istikrarlı hareket etmiyordu ve yatırımcılara borçların geri ödenmesi konusunda yeteri kadar güven verecek bütçe tasarrufu yapmıyordu (Özel, 2008:18)

Bankacılık Kesiminin Krize Olumsuz Etkisi ve Sermaye Kaçışlarının Kasım 2000 Krizini Tetiklemesi

2000 yılının ilk yarısında cari işlem açığını finanse etmek amacıyla Hazine tahvil ihraçlarını arttırmıştır. Ağustos ayından itibaren kısa vadeli sermaye girişleri büyük artış göstermiştir ve Hazine, 2000 yılında 7,5 milyar dolar tahvil ihraç etmiştir. Bu dönemde yerleşiklerin (hükümet ve banka dışı kesim) yurtdışına yaptıkları menkul değer işlem hacmi, uzun vadeli kredi kullanımı büyük bir oranda artmıştır (TCMB, 2001:49-50). Bankaların açık pozisyonlarını kapatmaya çalışmaları, kamu ve özel bankaların borçlanma arayışına girmelerine neden olmuştur (Karaçor, 2006: 387). Bu durum euro piyasalarında Türkiye tahvillerinin faizleri üzerindeki risk primlerinin ve böylece faiz oranlarının artmasına, yabancı fon girişlerinin azalmasına ve yabancı fon çıkışlarının artmasına neden olmuştur. Bu da döviz kurlarının

artmasına neden olmuştur (Uygur, 2001: 7, 28). Kasım ayı sonunda yaşanan likidite darlığı ile başlayan tedirginlik ortamı ve Merkez Bankasının piyasaya sunduğu likiditenin döviz talebine dönüşmesi 22-30 Kasım 2000 tarihinde Merkez Bankasının yoğun döviz satışına neden olmuştur. Bunun sonucu olarak, Kasım ayında yurt içinde 5,2 milyar ABD doları menkul değer satışı gerçekleşmiştir ve bu ayda kısa vadeli portföy kaynaklı 4,8milyar ABD doları çıkışı gerçekleşmiştir (TCMB, 2001:49-50).

Krizin asıl nedeni olarak; piyasalarda yaşanan gerginlikten dolayı, bankaların açık pozisyonlarını kapatma eğilimine girmeleriyle TL'ye olan talebi arttırmalarına, TL'ye olan talebin artmasıyla yurtiçi faizlerin artmasına, yükselen faizlerin hazine bonusu bulunduran bankaların risklerini arttırmasına, sabit döviz kuru uygulamasıyla birlikte aşırı değerli olan TL'nin neden olduğu cari açığa işaret edilmektedir. Kasım ayında gecelik faizler %1000 seviyelerine kadar yükselmiş ve bu durum ülkeden büyük sermaye çıkışlarına neden olmuştur. Ocak-Temmuz 2000 döneminde cari açık -5.912 Milyon dolara çıkmıştır (Mangır, 2006: 468).

Kasım 2000 Krizi Sonrası Yaşanan Gelişmeler ve Şubat 2001 Krizi

Kasım ayının ikinci yarısında kısa vadeli faizlerin muazzam bir şekilde artmasıyla birlikte, tahvil-bono ve hisse senedi fiyatlarında da ani bir düşüş gözlenmiştir. Yabancı sermayenin ani bir şekilde ülkeyi terk etmesiyle birlikte, Merkez Bankası altı milyar dolar civarında döviz talebini karşılamak zorunda kalmıştır. Uluslararası net rezerv dövizleri 16 Kasım 2000'den 5 Aralık 2000'e 24,1 milyar dolardan 17,9 milyar dolara düşmüştür (Toprak, 2001: 189). TCMB'nin resmi rezervlerinin büyük bir kısmının kayba uğraması ile birlikte faiz oranlarının %36'dan %65-67'e çıkarılması ve IMF'den alınan 7,5 milyar dolarlık Ek Rezerv kolaylığı ile atlatılan kriz, yeni bir krize de zemin hazırlamıştı. Buna ek olarak bankacılık sektörünün varlıkları büyük kayıplara uğramıştır ve reel sektörde finansman ve geri ödeme konusunda sıkıntıya girmiştir (Ongun, 2001:5).

19 Şubat 2001 tarihinde bir Milli Güvenlik Toplantısında Cumhurbaşkanı ve Başbakan arasında yaşanan bir tartışma, ekonominin siyasetten bağımsız olmaması ve siyasilerin tutum ve davranışlarına yön bulmaya çalışmasından dolayı Şubat 2001 krizini tetiklemiştir (Karluk R., 2006:73). Bu tartışma Enflasyon Düşürme Programına olan güveni tamamen sarstı ve bu tarihte dövize olan talep 7,6 milyar doları buldu (Seyidoğlu, 2003:149). Yaşanan bu iki krizle birlikte ekonomi %8,5-9 oranında daralmış, ulusal gelir 51 milyar dolar ve kişi başına düşen gelir 725 dolar azalmıştır. Ayrıca 19 banka kapanmış, 1,5 milyon kişi işsiz kalmış, enflasyon %30'lardan %70'lere kadar çıkmış, hazinenin faiz ödemeleri %101 oranında artmış ve iç borç stoku 2000 yılına istinaden 4 kat artmıştır (Karluk, 2005:428).

Şubat 2001 Krizi Sonrası Yaşananlar ve Alınan Önlemler

21 Şubat 2001'de %6200'e kadar çıkan ve düşürülemeyeceği anlaşılan faiz oranlarıyla birlikte, 21 Şubat gecesi kur dalgalanmaya bırakılmıştır. Enflasyonu Düşürme Programı böylece yürürlükten kaldırılmıştır (Ongun, 2001:5). Bu tarihten itibaren, dalgalı kur rejimi uygulamasına geçilmiş ve para politikası olarak enflasyon hedeflenmiştir. Dalgalı kur rejimi ile ekonomik istikrarın güvence altına alınması ve iç-dış şoklara karşı duyarlılığın azalması hedeflenmiştir (Şengönül ve Değirmen, 2012:4). Dalgalı kur rejiminin uygulanmasının başlaması ile birlikte ödemeler sistemi yeniden hareketlenmeye ve faizler de düşmeye başladı. Enflasyonu düşürmek ve istikrarı sağlamak amacıyla 14 Nisan 2001 tarihinde Devlet Bakanı Kemal Derviş tarafından açıklanan "Güçlü Ekonomiye Geçiş Programı" adlı yeni bir program hazırlandı. IMF İcra Direktörleri Kurulu ile 15 Mayıs 2001'de üç-yıllık bir 18. Stand-by Anlaşması yapıldı (Ongun, 2001:5, Seyidoğlu, 2003:150).

Güçlü Ekonomiye Geçiş Programı'nın temel hedefleri arasında, dalgalı kur sistemi içerisinde enflasyonla mücadelenin istikrarlı bir biçimde sürdürülmesi, kamu finansman dengesini bir daha bozulmayacak bir biçimde güçlendirilmesi yer almaktadır. Bunlara ek olarak bankacılık sektörü ile reel sektörün sağlıklı

iletişim kurabilmesi için bankacılık sektörünün kamu ve TSMF bünyesinde bankalar başta olmak üzere yeniden yapılandırılması, enflasyon hedefleri ile uyumlu bir gelirler politikasının sürdürülmesi amaçlanmıştır. Ayrıca bütün bu hedeflerin etkin, esnek ve şeffaf bir yapıda sağlanması için yasal altyapının oluşturulması hedeflenmiştir (T.C. Başbakanlık Hazine Müsteşarlığı, 2001:12-13).

Çalışmanın Amacı ve Kapsamı

Çalışmanın kapsamını, Borsa İstanbul'a kayıtlı finans-dışı sektörde faaliyet gösteren 152 işletme oluşturmaktadır. Çalışmanın amacı, Türkiye ekonomisi ve dış ticareti için önemli bir paya sahip olan finans-dışı sektörde faaliyet gösteren Borsa İstanbul'a kayıtlı işletmelerin ihracat verilerinin, Türkiye ekonomisini derinden etkileyen 2000 ve 2001 ekonomik krizleri ile ne yönde etkilendiğini istatistiksel teknikler kullanarak analiz etmektir.

Veriler, Yöntem ve Bulgular

Çalışmada 1998 yılından 2003 yılı sonrasına kadar Borsa İstanbul'da kayıtlı olan 161 işletmenin konsolide gelir tablosu verilerinden ihracatla ilgili mali oranlar hesaplanmış ve bu oranların kriz öncesi, kriz döneminde ve kriz sonrası dönemdeki değişimi analiz edilmiştir.

Analizde Kullanılan Veriler

Çalışmada analizler Borsa İstanbul'a kayıtlı finans-dışı sektörde faaliyet gösteren 161 firmanın 1998-2002 zaman aralığına ait 12 aylık dönemler için gelir tablolarından elde edilen yurtdışı satışların net satışlara oranlarını yıllar itibarıyla nasıl bir seyir izlediği analiz edilecektir. 1998-2003 yılları için ise toplam hesaplarını 2003'e kadar konsolide tutmayan 108 firmanın verileri analiz edilecektir.²

²<http://www.borsaistanbul.com/yatirimcilar/mali-tablolar-arsiv-sitesinden-verilerin-sadece-bir-kismina-ulasilabildigi-icin-veriler-borsa-istanbul-un-pazarlama-ve-satis-bolumunden-temin-edilmistir>.

Pearson Korelasyonu

Pearson Korelasyonu ölçümle belirtilen iki değişken arasındaki doğrusal ilişkinin kuvveti ve yönü hakkında bilgi verir. Örnekten elde edilen korelasyon katsayısı r , popülasyon katsayısı ρ ile gösterilir. Pearson Korelasyon katsayısı +1 ile -1 arasında değişir. Korelasyon katsayısı sıfıra yaklaşırken ilişkinin kuvveti azalır, bire yaklaşırken ilişkinin kuvveti artar (Akgül, 2003: 382-402).

Çalışmamızda Borsa İstanbul'a kayıtlı imalat sektöründe çalışan firmalar alındığı için, örnek korelasyon katsayısı kullanılacaktır.

Örnek korelasyon katsayısı;

$$r = \frac{\sum_{i=1}^n (x_i - \bar{x})(y_i - \bar{y})}{\sqrt{\sum_{i=1}^n (x_i - \bar{x})^2} \sqrt{\sum_{i=1}^n (y_i - \bar{y})^2}}$$

formülü ile bulunur (Erbaş, 2013:506).

İlişkinin gücü şöyle sınıflanabilir: Pearson Korelasyon Katsayısı'nın değeri 0 ile 0,19 arasındaysa ilişki yoktur ya da önemsizmeyecek derecede düşük ilişki vardır. Katsayının değeri 0,20 ile 0,39 arasındaysa zayıf ilişki vardır, katsayının değeri 0,40 ile 0,69 arasındaysa orta düzeyde ilişki vardır, katsayının değeri 0,70 ile 0,89 arasındaysa kuvvetli ilişki ve katsayının değeri 0,90 ile 1 arasındaysa çok kuvvetli bir ilişki vardır.

Verilerin Analizi

Pearson korelasyon katsayısının hesaplanmasındaki amaç iki değişken arasındaki doğrusal ilişkinin yönünü ve gücünü saptamaktır (Choi, Peters ve Mueller, 2010: 460).

1998-2003 yılları arasında imalat sektöründe çalışan toplam 108 firmanın yurtdışı satışlarının net satışlarına oranı pearson korelasyon analizde veri olarak alınmıştır. Bu firmaların sektörleri ve sayıları tablo 1'de yer almaktadır.

Tablo1: 1998-2003 yılları arasında imalat sektöründe çalışan firmaların sektörleri ve sayıları

Sektörler	Sayı
Kağıt ve Kağıt Ürünleri, Basın, Yayın ve Kırtasiye	8
Akaryakıt	1
Metal Eşya, Makine ve Gereç Yapımı	14
Taş ve Toprağa Dayalı İmalat Sektörü	11
Metal Ana Sanayi	10
Dokuma, Giyim Eşyası, Deri	20
Gıda, İçecek	12
Havacılık	1
Kimya, Petrol Kauçuk ve Plastik Ürünler	14
Teknoloji	2
Tekstil	9
Toptan ve Perakende Satış, Turizm ve Otel	3
Orman Ürünleri ve Mobilya	3
Toplam	108

1998-2003 yılları arasında imalat sektöründe çalışan 108 firmanın yurt dışı satış oranları arasındaki pearson korelasyon tablo 2’de yer almaktadır. 1998 ve 1999 yılları arasındaki dönemde yurtdışı satış oranları arasında çok kuvvetli bir ilişki (0,94) bulunmaktadır. 1999 ve 2000 yıllarını karşılaştırdığımızda çok kuvvetli (0,90), 2000 ve 2001 yıllarını karşılaştırdığımızda kuvvetli (0,87), 2001 ve 2002 yıllarını karşılaştırdığımızda çok kuvvetli (0,90) ve 2002 ve 2003

yıllarını karşılaştırdığımızda yurtdışı satış oranları arasında çok kuvvetli (0,94) bir ilişki olduğunu görmekteyiz. Tabloda dikkat çekici olan, 2000 ve 2001 yıllarında satış oranlarında bir önceki yıla kıyasla düşüş gösterdiğiidir. 2002 yılından itibaren yurtdışı satış oranları tekrar artış göstermiştir. 2003 yılında da yurtdışı satış oranları 2002 yılına oranla artış göstermiştir.

Tablo 2: 1998-2003 dönemine ait 108 firmanın yurtdışı satış oranlarının pearson korelasyonu

Pearson korelasyonu	1998	1999	2000	2001	2002	2003
1998	1,00	0,94	0,84	0,72	0,72	0,73
1999	0,94	1,00	0,90	0,80	0,80	0,79
2000	0,84	0,90	1,00	0,87	0,82	0,82
2001	0,72	0,80	0,87	1,00	0,90	0,86
2002	0,72	0,80	0,82	0,90	1,00	0,92
2003	0,73	0,79	0,82	0,86	0,92	“1,00

1998-2002 yılları arasında Borsa İstanbul’a kayıtlı olan ve imalat sektöründe çalışan firmalar ve sayıları aşağıdaki gibidir.

Tablo 3: 1998-2002 yılları arasında imalat sektöründe çalışan firmaların sektörleri ve sayıları

Sektörler	Sayı
Kağıt ve Kağıt Ürünleri, Basın, Yayın ve Kırtasiye	12
Akaryakıt	2
Metal Eşya, Makine ve Gereç Yapımı	22
Taş ve Toprağa Dayalı İmalat Sektörü	21
Metal Ana Sanayi	15
Dokuma, Giyim Eşyası, Deri	26
Gıda, İçecek	20
Havacılık	3
Kimya, Petrol Kauçuk ve Plastik Ürünler	18
Teknoloji Firmaları	3
Tekstil	10
Toptan ve Perakende Satış, Turizm ve Otel	6
Orman Ürünleri ve Mobilya	3
TOPLAM	161

Bu firmaların 1998-2002 yılları arasında pearson korelasyonu alındığında, Tablo 2'deki sonuçlar ortaya çıkıyor. 1998 ve 1999 yıllarının satış oranlarını karşılaştırdığımızda iki yılın yurtdışı satış oranlarının birbirleri ile doğrusal olarak aynı yönde çok kuvvetli (0,92) ilişkileri bulunmaktadır. Tablo 2'de 1999 ve 2000 yılları arasında da doğrusal olarak aynı yönde çok güçlü bir ilişki (0,90) olduğu görülmektedir. Burada 2000 yılındaki yurtdışı satış oranlarının 1999 yılına istinaden azalarak arttığı görülmektedir. 2000 ve 2001

yıllarının korelasyonuna baktığımızda 2 yıl arasında kuvvetli bir korelasyon (,88) olduğunu ancak, bu ilişkinin 1999-2000 yılına göre daha zayıf olduğu görülmektedir. Bu da yurtdışı satış oranlarının 2001 yılında bir önceki yıla istinaden düşüş gösterdiğini söylemektedir. 2001 ve 2002 yıllarını karşılaştırdığımızda, iki yılın arasında çok kuvvetli bir ilişki (0,91) olduğu görülmektedir. 2002 yılının yurtdışı satış oranlarının 2001 yılına göre doğrusal olarak aynı yönde artış gösterdiği tablodan görülmektedir.

Tablo 4: 1998-2002 dönemine ait 161 firmanın yurtdışı satış oranlarının pearson korelasyonu

Pearsonkorelasyonu	1998	1999	2000	2001	2002
1998	1,00	0,92	0,86	0,75	0,74
1999	0,92	1,00	0,90	0,81	0,80
2000	0,86	0,90	1,00	0,88	0,84
2001	0,75	0,81	0,88	1,00	0,91
2002	0,74	0,80	0,84	0,91	1,00

Sonuç

Çalışmamızda Borsa İstanbul'a kayıtlı firmaların 1998-2002 ve 1998-2003 yılları arasındaki dönem için yurtdışı satışlarının net satışlarına oranları incelenmiştir. Kriz öncesi dönem olan 1998 ve 1999 yıllarını incelediğimizde, 1999 yılının yurtdışı satış oranları ile 1998 yılının yurtdışı satış oranlarının doğrusal olarak aynı yönde çok kuvvetli ilişkilerinin olduğu görülmektedir. Kriz dönemi olan 2000 ve 2001

yıllarında yurtdışı satış oranlarının bir önceki yıla istinaden düşüş gösterdiği görülmektedir. Tablo 1 ve Tablo 2'yi incelediğimizde 2000 yılını 1999 yılı ile karşılaştırdığımızda, bu iki yılın yurtdışı satış oranları arasında doğrusal olarak aynı yönde çok kuvvetli bir ilişkinin olduğu, ancak yurtdışı satış oranlarının bir önceki yıla istinaden azalarak arttığı görülmektedir. 2001 yılının ve 2000 yılının yurtdışı satış oranlarını birbirleri ile karşılaştırdığımızda, bu iki yılın yurtdışı satış oranlarında doğrusal olarak aynı yönde kuvvetli

bir ilişki olduğu görülmektedir. 2001 yılının yurtdışı satış oranı bir önceki yıla göre azalarak artış göstermiştir. 2001 yılı ile 2002 yılını karşılaştırdığımızda ise, iki yılın yurtdışı satış oranlarının birbirleri ile doğrusal olarak aynı yönde çok kuvvetli bir ilişkilerinin olduğu görülmektedir. Buradan da 2002 yılında yurtdışı satış oranlarının bir önceki yıla istinaden artarak arttığı görülmektedir.

Pearson korelasyon sonucunda bulduğumuz sonuçlar, Borsa İstanbul'a kayıtlı olan imalat sektöründe çalışan firmaların yurtdışı satış oranlarındaki değişimleri incelediğimizde, kriz öncesi 1998 ve 1999 yıllarında yurtdışı satış oranlarının yüksek bir seyir izlediği, ancak 2000 ve 2001 krizlerinin yaşandığı dönemlerde yurtdışı satış oranlarının azalış gösterdiğini görülmektedir. Krizden sonraki dönem olan 2002 ve 2003 yıllarında ise yurtdışı satış oranlarının tekrar artmaya başladığı görülmektedir.

Kaynakça

Akgül, A. (2003). Tıbbi Araştırmalarda İstatistiksel Analiz Teknikleri "SPSS Uygulamaları". Ankara: Emek Ofset Ltd. Şti.

Celasun, M. (2002, Eylül). 2001 Krizi, Öncesi ve Sonrası : Makroekonomik ve Mali Bir Değerlendirme. VI.International Conference in Economics (s. 1-56). Ankara.

Choi, J., Peters, M., ve Mueller, R. O. (2010, Kasım). Correlation Analysis of Ordinal Data: From Pearson's R to Bayesian Polycoric Correlation. Asia Pacific Education Review, 459-466.

Erbaş, S. (2013). Olasılık ve İstatistik Problemler ve Çözümleri ile. Ankara: Gazi Kitabevi.

Karaçor, Z. (2006). Öğrenen Ekonomi Türkiye: Kasım 2000-Şubat 2001 Krizinin Öğrettikleri. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 379-391.

Karluk, R. (2005). Cumhuriyetin İlanından Günümüze Türkiye Ekonomisinde Yapısal Dönüşüm. İstanbul: Beta Yayınları.

Karluk, R. (2006). Türkiye Ekonomisinde 1980 Öncesi ve Sonrası Yaşanan Krizlere Yönelik İstikrar Politikaları. H.Seyidoğlu ve Rıfat Yıldız (Ed.), Ekonomik Kriz Öncesi Erken Uyarı Sistemleri içinde. İstanbul: Arıkan Yayınevi.

Karluk, S. R., Tonus, Ö., ve Çatalbaş, N. (1999). Güneydoğu Asya ve Rusya Krizi Karşısında Türkiye. Marmara Üniversitesi Yayınları, 1-13.

Kazgan, G. (2008). Türkiye Ekonomisinde Krizler (1929-2001) "Ekonomi Politik" Açısından Bir İrdeleme. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.

Mangır, F. (2006). Finansal Deregülasyonun (1989-2001) Türkiye Ekonomisi Üzerine Etkileri: Kasım 2000 ve Şubat 2001 Krizleri. S.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 459-473.

Ongun, M. T. (2001). İstikrar Arayışından Krize: Bir Değerlendirme. Gazi Üniversitesi İ.İ.B.F. Dergisi, 1-14.

Özel, S. (2008). Global Eşitsizliklerin Dengesi Ne Kadar Sürdürülebilir? Nasıl Sonuçlanabilir? . İstanbul: Alfa Basım Yayım Dağıtım Ltd. Şti. .

Seyidoğlu, H. (2003). Uluslararası Mali Krizler, İmf Politikaları, Az Gelişmiş Ülkeler, Türkiye ve Dönüşüm Ekonomileri. Doğu Üniversitesi Dergisi, 141-156.

Şengönül, A. ve Değirmen, S. (2012). Türkiye Ekonomi Kurumu Tartışma Metni 2012/73 Kısa Süreli & Hareketlerinin Türkiye'nin Ekonomik Büyümesine Etkisi: Sermaye Piyasası ve Bankacılık Kanalı. Türkiye Ekonomi Kurumu.

T.C. Başbakanlık Hazine Müsteşarlığı. (2001). Güçlü Ekonomiye Geçiş Programı: Hedefler, Politikalar ve Uygulamalar. Ankara.

TCMB. (2001). 24 Nisan 2001 Tarihli Hissedarlar Genel Kurulu'na Sunulan Altmışdokuzuncu Hesap Yılı Hakkında Banka Meclisi'nce Hazırlanan Faaliyet Raporu Bilanço, Kâr ve Zarar Hesabı Denetleme Kurulu Raporu, Yıllık Rapor 2000. Ankara: Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası Anonim Şirketi.

Toprak, M. (2001). Küreselleşme ve Kriz Türkiye ve Dünya Deneyimi. Ankara: Siyasal Kitabevi.

Uygur, E. (2001). Krizden Krize Türkiye:2000 Kasım ve 2001 Şubat Krizleri. Türkiye Ekonomi Kurumu Tartışma Metni, 1-40.

Yay, T., Gürkan Yay, G., ve Yılmaz, E. (2001). Küreselleşme Sürecinde Finansal Krizler ve Finansal Düzenlemeler. İstanbul: İstanbul Ticaret Odası Yayınları.